

12.4.2022

Työ- ja elinkeinoministeriö
tarja.kroger@gov.fi
elli.nieminen@gov.fi

Palkansaajakeskusjärjestöjen SAK:n ja STTK:n täydentävä mielipide luonnokseen hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi työsuhtesopimusten 1 luvun 1 §:n muuttamisesta

Yleisesti

Hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti tavoitteena oli täsmentää työsuhtesopimusten 1 luvun 1 §:n työsuhtesopimuksen käsitettä siten, että työsuhteen naamiointi muoksi sopimussuhteeksi estetään. Hallitusohjelmaan kirjattu tavoite pyrkii vastaamaan niihin haasteisiin, joita on ilmaantunut työn teettämisen muotojen lisääntyessä nimenomaisesti siten, että työsuhteen sijaan työnantajat pyrkivät teettämään työtä muihin sopimusjärjestelyihin perustuen, esimerkiksi toimeksianto- ja kumppanuussuhteina. Olennaista näissä järjestelyissä on, että työnantajat välttävät työsuhteeseen kuuluvat työnantajavelvoitteet, vähentävät henkilöstökustannuksiaan ja joissakin tapauksissa voidaan katsoa, että kysynnän vaihteluista johtuva liiketoimintariski siirretään työntekijöiden kannettavaksi. Työntekijät jäävät näissä järjestelyissä vaille työsuhteeseen liittyvää turvaa. Edellä mainittujen järjestelyjen yhteiskunnallisia vaikutuksia ei esitysluonnoksessa käsitellä lainkaan. Ilmiön sukupuolivaikutuksia ei myöskään ole käsitelty.

Erityisen ongelmallista esitysluonnoksessa on, että näkökulma on vahvasti menneisyyteen nojaavaa, eikä ilmiötä tarkastella syvällisesti suhteessa meneillään olevaan kehitykseen tulevaisuudesta puhumattakaan. Lisäksi kiinnitämme huomiota siihen, että esitys painottuu ensi sijassa kuvaamaan yrittäjyyteen viittaavia tunnusmerkkejä sen sijaan, että olisi keskitytty käsittelemään niitä kokonaisuutensa elementtejä, jotka viittaavat työsuhteeseen.

Esitysluonnoksen nykytilan kuvaus

Vaikka työryhmässä oli varsin laaja kuulemiskierros, niissä esiin nostettuja seikkoja ei ole käsitelty nykytilan kuvauksessa. Myöskään työelämässä ja työympäristössä tapahtuneet muutokset eivät näy riittävästi nykytilan kuvauksessa. Digitalisaation mukanaan tuomat nopeat muutokset ovat vaikuttaneet työmarkkinoihin, ja internetin merkitys on kasvanut dramaattisesti. Kun aikaisemmin internetiä käytettiin tehokkaaseen avoimien työpaikkojen ilmoittamiseen työnhakijoille, niin nykyisin verkon rooli ulottuu paljon tätä pidemmälle, kun verkosta on muodostunut osa työn organisointia; työtä tarjotaan, sen suorittamista ohjataan ja valvotaan virtuaalisesti.

12.4.2022

Työnjohto- ja valvonta on muuttunut digitaalisessa ympäristössä ja nk. algoritmijohtaminen on lisääntynyt, mikä liittyy myös perustunnusmerkistön arviointiin. Ympäristön muutoksessa pitää käsitellä digitalisaatiota sen vaikutuksia työn teettämisen ja tekemiseen.

Myös työn tekemisen ja työn teettämisen tavoissa on tapahtunut muutosta. Perinteisen toistaiseksi voimassa olevan palvelussuhteen ja yrittäjyyden rinnalle ja välimaastoon on kehittynyt erilaisia työn tekemisen ja teettämisen muotoja. Vielä 90 -luvulla epätyypilliseksi luonnehditusta työstä on tullut yhä tavallisempaa, ja sillä on ollut vaikutuksia työntekijöiden oikeudelliseen asemaan.

Työntekijöiden kannalta muutos on merkinnyt sitä, että työlainsäädännön takaamaa työntekijöiden turvaa ei ole silloin, kun työtä teetetään työsuhteeseen liittyvien oikeuksien ja velvollisuuksien kiertämistarkoituksessa erilaisiin toimeksianto- ja kumppanuussopimuksiin perustuen. Kysymyksessä on tällöin epäaito yrittäjyys (bogus self employment). Työntekijöiden toimeentulo on epävarmaa. Työsuhdeturvaa ei ole laisinkaan ja sopimus voidaan päättää perustelematta ja ilman ennakkovaroitusta tai irtisanomisaikaa. Tällaisissa työn teettämisen järjestelyissä työskentelevillä henkilöillä ei myöskään ole työsuhteen mukanaan tuomaa oikeutta ansiosidonnaiseen sosiaaliturvaan, kuten sairausvakuutuksen ja työttömyysturvan etuuksiin, työterveyshuoltoon eikä lakisääteiseen työtapaturma- ja ammattitautivakuutukseen. Heille ei myöskään kerry eläkettä, elleivät vakuuta itseään yrittäjinä. Ongelmana on myös väärinluokitellun yrittäjätyön alivakuuttaminen tai vakuuttamatta jättäminen. Lisäksi he jäävät myös vaille työpaikan osaamisen kehittämistä, osallistumisoikeuksia ja kollektiivisia neuvotteluoikeuksia.

Laajemmat yhteiskunnalliset vaikutukset kohdistuvat hyvinvointivaltion ja sosiaaliturvan rahoitus pohjaan ja kestävyyteen. Vaarana on, että tulevaisuudessa yhä useammat jäävät vaille työnantajien ja työntekijöiden rahoittamaa ansioperusteista sosiaaliturvaa, ja että tulevaisuudessa eläkeläisköyhyys lisääntyy ja näiden ihmisten toimeentulo kaatuu veronmaksajien harteille.

Nyt luonnoksessa hallituksen esitykseksi korostuu nykytilan kuvauksessa kevytyrittäjyys, joka on vain osa ilmiötä. Alustatyötä käsitellään vain pintapuolisesti ja tässä yhteydessä tuodaan esiin mm. tavaroiden myyntiä ja vuokraustoimintaa alustatalouden osana, jossa kuitenkin ei ole kysymys työn tekemisestä tai -teettämisestä. Alustavälitteinen työ ansaitsisi tässä yhteydessä laajemman käsittelyn.

Tavoitteet

Lainsäädännön kehittämisen tavoitteena olisi perusteltua todeta myös työntekijöiden suojan tarve ja sen parantaminen nykyisestäään työntekijän suojeluperiaatteen viitoittamalla tavalla.

Ehdotukset ja niiden vaikutukset työntekijöihin

Esitysluonnoksessa viitataan tilastokeskuksen vanhaan materiaaliin. Tilastointimenetelmät ovat vasta kehitymässä uusien työn tekemisen tapojen osalta. Ehdotuksessa esitetyt tilastot eivät anna oikeaa kuvaa ilmiön laajuudesta eikä siitä, mille toimialoille se on leviämässä. Lisäksi

12.4.2022

lainsäädännön muutoksen vaikutuksia tulisi kuvata ja arvioida nimenomaisesti siitä näkökulmasta, parantaako se työntekijän asemaa ja estääkö se työsuhteen naamiointin muuksi oikeussuhteeksi nykyistä paremmin.

Muut toteuttamisvaihtoehdot

Työntekijöiden aseman parantamiseksi ja oikeusturvan tehostamiseksi SAK ja STTK ovat esittäneet, että työneuvoston toimivaltaa laajennettaisiin siten, että lakiin lisättäisiin työneuvostosta ja eräistä työsuojelun poikkeusluvista (400/2004) 2 luvun 7§:n mukaisesti työneuvoston tehtäviin lausunnon antaminen työsuojelulain 1 §:n soveltamisesta ja tulkinnasta. Työntekijöiden kannalta riskialttiin ja kalliin tuomioistuinmenettelyn rinnalle olisi tarve nopeammalle ja edullisemmalle keinolle saada työntekoa koskevan suhteen oikeudellinen luonne vahvistetuksi. Pelkkä työsuojelulain 1 luvun 1 §:n täsmentäminen ilman oikeussuojakeinojen tehostamista jättää hallitusohjelman tavoitteen toteutumisen puolittiehen.

6 Säännöskohtaiset perustelut

Säännösehdotuksen perusteluissa painottuvat sellaiset seikat, jotka perustelevat yrittäjyyttä. Sen sijaan työsuhteen puolesta puhuva argumentaatio jää ohueksi.

Kokonaisharkintaa koskevissa yksityiskohtaisissa perusteluissa näyttää korostuvan osapuolten yhteinen tarkoitus ja sopimuksen syntymistä koskeva neuvottelutilanne, kun arvioidaan sopimussuhteen oikeudellista luonnetta. Lähtökohta näyttää perustuvan oletukseen tasavertaisista neuvotteluosapuolista, mikä ei kuitenkaan ole työoikeuden eikä käytännön perustavia lähtökohtia. Käytännössä lienee harvinaista, että työsuojelusta tai työn tekemistä koskevasta sopimuksesta neuvoteltaessa toteutuu tasapuolinen neuvotteluasema tai edes ylipäätään on kyse neuvottelusta. Käytännössä kuitenkin työntekijän vaikutusmahdollisuudet ovat vähäiset tai jopa olemattomat, kun kysymyksessä on työn tekemistä koskevat ehdot tai oikeussuhteen luonne.

Sen sijaan säännösehdotuksen perusteluissa olisi tarve käsitellä luonnosta laajemmin direktio-oikeutta ja sen mahdollisuutta ottaen huomioon työelämän ja työn johtamisessa ja valvonnassa tapahtuneet muutokset sekä digitalisaatio ja sen mukanaan tuoma algoritmijohtaminen. Direktio-oikeuden yhteydessä tulee käsitellä myös työntekijän alisteista ja riippuvaista asemaa ottaen huomioon myös nk. fiktiivinen itsenäisyys, jonka EU-tuomioistuinkin on vahvistanut ratkaisukäytännössään puhuvan työsuhteen puolesta. Vaikka pykäläluonnokseen sisältyy osapuolten aseman huomioon ottaminen, ei perusteluissa ole avattu sen sisältöä tai merkitystä.

Lisäksi työntekijän oikeus valita työn tekemisen ajankohta ja paikka ovat huomattavasti laajentuneet, eivätkä nämä seikat itsessään merkitse sitä, että työntekijä ei olisi alisteisessa ja riippuvaisessa asemassa suhteessa työnantajaan. Edellä mainittuja seikkoja ei pitäisi käsitellä ainoastaan yrittäjyyttä tukevinä tunnusmerkkeinä. Tältä osin perustelutekstit kaipaavat selkeyttämistä ja täsmentämistä.

12.4.2022

Työsuhteen ja yrittäjyyden rajaa hahmoteltaessa olisi myös syytä käsitellä taloudellisen voiton mahdollisuutta, liiketoimintariskiä ja sen jakaantumista sekä sitä seikkaa, keneen lukuun työtä tehdään ja kuka saa työstä tehdyn hyödyn. Lisäksi voisi kuvata yrittäjän ja työntekijän vastuuta suhteessa työn lopputulokseen. Näillä seikoilla on merkitystä työsuhteen ja yrittäjyyden välisen rajan arvioinnissa.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry

STTK ry